

• Gerard Kramer

KAJAFAS ALS PROFFEET

TOEN DE HEER JEZUS DE GESTORVEN LAZARUS HAD OPGEWEKT, GELOOFDEN GELUKKIG VELEN VAN DE JODEN IN HEM. DAT IS BEGRIJPelijk, WANT HET OPWEKKEN VAN EEN DODE WAS NATUURLIJK BUITENGEWOON SPECTACULAIR! TOCH WAREN ER OOK MENSEN DIE NAAR DE FARIZEEËN GINGEN OM TE VERTELLEN WAT ZIJ HADDEN GEZIEN, EN KENNELIJK MET NIET ZULKE VRIENDELIJKE BEDOELINGEN. DE FARIZEEËN EN DE OVERPRIESTERS WAREN BEPAALD NIET BLIJ MET DE AANDACHT DIE HET OPTREDEN VAN DE HEER TROK.

IN JOH.11 VANAF VS.47 LEZEN WE DAT DEZE FARIZEEËN EN OVERPRIESTERS DE RAAD (=HET SANHEDRIN) BIJEENRIEPEN, 'EN ZEIDEN: WAT DOEN WIJ? WANT DEZE MENS DOET VELE TEKENEN. (48) ALS WIJ HEM ZO LATEN [BEGAAN], ZULLEN ALLEN IN HEM GELOVEN; EN DE ROMEINEN ZULLEN KOMEN EN ZOWEL ONZE PLAATS ALS ONS VOLK WEGNEMEN. (49) MAAR ÉÉN VAN HEN, KAJAFAS, DIE IN DAT JAAR WAS, ZEI TOT HEN: U WEET NIETS, (50) EN U BEDENKT NIET, DAT

HET NUTTIGER VOOR ONS IS DAT ÉÉN MENS STERFT VOOR HET VOLK EN NIET DE HELE NATIE VERLOREN GAAT. (51) DIT NU ZEI HIJ NIET UIT ZICHZELF, MAAR DAAR HIJ HOGEPRIESTER WAS, PROFETEERDE HIJ DAT JEZUS ZOU STERVEN VOOR HET VOLK; (52) EN NIET ALLEEN VOOR HET VOLK, MAAR OPDAT HIJ OOK DE VERSTROOIDE KINDEREN VAN GOD TOT ÉÉN ZOU VERGADEREN. (53) VAN DIE DAG AF DAN BERAADSLAAGDEN ZIJ OM HEM TE DODEN'.

DE OPWEKKING VAN LAZARUS IS EEN BUITENGEWOON 'TEKEN' (12:18) DAT DE HEER DEED, EN BIJ ZO'N MANIFESTATIE VAN DE HEERLIJKHEID VAN GOD (ZIE 11:4,40) IS HET BEGRIJPelijk DAT VELEN IN HEM GELOOFDEN. HET IS EIGENLIJK ONBEGRIJPelijk DAT NIET IEDEREEN HIER GEWELDIG BLIJ MEE WAS EN DAT SOMMIGEN HET ZELFS NODIG VONDEN DIT FEIT VERONTRUST BIJ DE AUTORITEITEN TE MELDEN! WE GAAN EERST BEKIJKEN WAT DE DOOR HEN BIJEENGEROEPEN RAAD NU EIGENLIJK WAS.

De Raad voorafgaand aan het Nieuwe Testament

Volgens de rabbijnen is de Raad (=het Sanhedrin) te herleiden tot het college van zeventig oudsten uit Num.11:16. Toch is er de eerste duizend jaar na haar ontstaan geen spoor van te vinden. Er is wel sprake van oudsten als vertegenwoordigers van het volk (bijv. 1Kon.8:1; 20:7; 2Kon.23:1; Ezech.14:1; 20:1), maar dezen waren niet georganiseerd als een hof of Raad als het latere Sanhedrin. Ook het Hooggerechtshof in Jeruzalem (Deut.17:8vv.; 19:16vv.), waarvan de feitelijke instelling op Josafat teruggaat (2Kron.19:8), had slechts een rechtsprekende taak; het was geen regerende senaat of een instantie die aanzienlijke bestuurlijke invloed had, zoals het Sanhedrin later zou hebben in de Grieks-Romeinse periode (323 v.C.- 70 n.C.). Pas in de Perzische tijd (eind 5e eeuw v.C.) was er iets dat op het latere Sanhedrin lijkt. Dat is begrijpelijk, want de omstandigheden van de Joden in Judéa in de Perzische tijd lijken op die van de daarop volgende Grieks-Romeinse periode: de Joden vormden een zichzelf besturende gemeenschap onder vreemde heerschappij. De leiders en vertegenwoordigers van de gemeenschap waren de 'oudsten' (zie Ezra) of 'edelen' (zie Nehemia). Over hun aantal of organisatie vinden we niets. In de Hellenistische tijd (323-30 v.C.) was er in Judéa een aristocratische Raad, een *gerousia* (raad van ouden, senaat). In de andere Hellenistische gemeenschappen was alles formeel democratisch georganiseerd, dus met een volksvergadering (Gr. *ekklèsia*) en een Raad (Gr. *boulè*). Dat er in Judéa een *gerousia* was, wijst op een ontstaan in de tijd vóór het Hellenisme, d.i. in de Perzische tijd. De beslissingsbevoegdheid in dit hooggerechtshof lag ongetwijfeld in handen van de priesters. Aan het hoofd van deze *gerousia* stond de bekleeder van het erfelijke hogepriesterschap. Als gevolg van de opstand van de Makkabeeën (175-135 v.C.) was op een gegeven moment de oude hogepriesterlijke dynastie afgezet en door een nieuwe vervangen, die vanaf Simon eveneens erfelijk was, nl. die van de Hasmoneeën. De leden van deze dynastie werden vaak 'oudsten' genoemd. Ook schriftgeleerden werden lid van deze *gerousia*.

De Raad in het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament zien we het Sanhedrin vooral als het Joodse Hooggerechtshof; zie Matth.5:22; 26:59;

Mark.14:55; 15:1; Luk.22:66; Joh.11:47; Hand.4:15; 5:21vv.; 6:12,15; 22:30; 23:1vv.; 24:20. Ook aanduidingen als 'Raad van oudsten' (Gr. *presbutèrion*; Luk.22:66; Hand.22:5) en 'oudsten' (Gr. het al genoemde *gerousia*; Hand.5:21) worden gebruikt. Een lid van de Raad werd een 'raadsheer' (Gr. *bouleutès*) genoemd, zoals Jozef van Arimathéa (Mark.15:43; Luk.23:50). Het Sanhedrin was inmiddels een officieel door de bezettende Romeinse overheid erkend college, met bevoegdheden op juridisch en bestuurlijk gebied en op het terrein van de uitleg van de Joodse wet, onder leiding van de hogepriester.

Zeer invloedrijk binnen het Sanhedrin was de hogepriesterlijke aristocratie. Dit was vooral een vertegenwoordiging van de adel. Daarnaast was er binnen de Raad een toenemende invloed van geleerden, d.w.z. farizeeën, vooral nadat Herodes de Grote (37-4 v.C.) de invloed van de adel drastisch had verminderd. In de Romeinse tijd bestond het Sanhedrin dan ook uit een mengeling van aristocratische (priesterlijke en leken-) sadduceeën en geleerde farizeeën. Het totale aantal leden, exclusief de voorzitter, lijkt 70 te zijn geweest, conform de groep oudsten in Num.11:16.

De leidende persoonlijkheden waren de overpriesters; in opsommingen worden zij doorgaans het eerst genoemd. Zij lijken dezelfde te zijn geweest als de oversten. Ook de schriftgeleerden, de professionele juristen (wetgeleerden), hadden veel invloed. De overigen die niet tot deze beide categorieën konden worden gerekend, werden 'oudsten' genoemd. Aangezien de overpriesters vooral dan wel uitsluitend tot de partij van de sadduceeën (Hand.5:17) behoorden, en de schriftgeleerden tot de partij der farizeeën, is duidelijk dat sadduceeën en farizeeën samen in het Sanhedrin zaten. Directe macht kon het Sanhedrin te Jeruzalem slechts uitoefenen in Judéa; moreel gezag had het ook daarbuiten, althans voor zover men met haar besluiten instemde; vgl. Hand.22:5.

Het Sanhedrin lijkt zelfs de bevoegdheid tot uitspreken en voltrekken van doodvonnissen te hebben bezeten in gevallen van tempelschennis. Feitelijk verantwoordelijk voor de uitvoering van zo'n doodvonnis was in de tijd van het Nieuwe Testament de bezettende Romeinse overheid.

Kajafas in de Raad

Kajafas, die eigenlijk Jozef heette, is hogepriester geweest in de jaren 18-36. Hij werd afgezet in het zelfde jaar als waarin stadhouder Pontius Pilatus ten val kwam. Kajafas was in zijn ambt benoemd door de Romeinse stadhouder

Valerius Gratus. Als Johannes schrijft dat Kajafas ‘dat jaar’ (11:49,51) hogepriester was, bedoelt hij daarmee niet te zeggen dat een hogepriester slechts een jaar in functie was. Nee, wat hij aangeeft is dat Kajafas in het jaar waarin zowel de opwekking van Lazarus als deze Raadszitting plaatsvonden, hogepriester was.

Kajafas was een sadduceeër, en volgens Josephus waren de sadduceeën nogal bot. Voor Kajafas klopt dit in ieder geval, want tegen zijn collega’s in de Raad zegt hij niet al te genuanceerd: ‘U weet niets!’ (11:49). Vervolgens doet hij zijn bijzondere uitspraak *dat het nuttiger voor ons is dat één mens sterft voor het volk en niet de hele natie verloren gaat* (vs.50). Een nogal calculerende opmerking! Iemand als Jezus, die zelfs doden opwekte, zou vanzelfsprekend veel aanhangers krijgen, zo redeneerde hij. Dan zouden de Romeinen in Hem een gevaar voor de openbare orde gaan zien en misschien een einde willen maken aan de tempeldienst en de bevoorrechte positie van het Joodse volk. Hij wilde de Raad er daarom van overtuigen dat, als het voor de veiligheid van het volk beter was, er dan maar iemand moest worden opgeofferd – of deze nu schuldig of onschuldig was, of zelfs de Messias, dat was niet belangrijk. Veiligheid was in dit denken belangrijker dan rechtvaardigheid, en in feite adviseerde hij zo de Raad het doodvonnis over Jezus uit te spreken. Dat hij in feite offertermen gebruikte, en over de Heer Jezus sprak als de zondebok, zal hij zich niet hebben gerealiseerd.

Kajafas als profeet

Johannes schrijft, misschien niet zonder ironie, dat de woorden van Kajafas een buitengewone profetische strekking hadden, die verder ging dan de zorg om de fysieke veiligheid van het Joodse volk. Jezus zou niet alleen plaatsvervangend en verzoenend sterven voor het Joodse volk, maar *opdat Hij ook de verstrooide kinderen van God tot één zou vergaderen*. Dat is een duidelijke verwijzing naar de ‘andere schapen, die niet van deze stal zijn’, die de Heer ook moest toebrengen en die met de gelovigen uit Israël één kudde zouden worden, onder leiding van de ene Herder (Joh.10:16), en wel door zijn dood (10:11,15,17; vgl. 12:32).

Kajafas sprak deze woorden niet uit zichzelf. Hij profeteerde, schrijft Johannes, omdat hij hogepriester was. De gedachte dat de hogepriester tevens, uit hoofde van zijn ambt, profeteerde, vinden we verder niet in de Schrift. Wel lezen we in het Oude Testament dat de hogepriester aan het volk de wil van God bekendmaakte door het raadplegen van de Urim en de Tummim (Ex.28:30; zie ook Lev.8:8). De hogepriester droeg deze in de efof, op zijn hart. En deze vroeg voor het aangezicht van de Heer

de beslissing van de Urim (Num.27:21; vgl. Ezra 2:63 en Neh.7:65). Wat nu precies die Urim en Tummim waren - twee flonkerende stenen? De woorden betekenen ‘lichten en volmaaktheden’- staat er niet bij. Evenmin staat er hoe Aäron er mee moest omgaan, en hoe hij wist wat de Heer antwoordde. Waarschijnlijk is het echter zo dat de hogepriester op de beslissing door middel van de Urim en Tummim toch ook profetisch een aanvulling gaf of dat zijn profetische aanwijzingen de beslissing van de Urim en Tummim begeleidden. Dat lijkt te volgen uit 1Sam.30:8 waar het antwoord verder gaat dan enkel ja of nee.

Hoe dan ook: bij Kajafas is er geen sprake van Urim en Tummim, maar van door hem uitgesproken profetische woorden, die niet ‘vanaf hemzelf’ (de lett. vertaling van ‘niet uit zichzelf’) kwamen. Dit doet denken aan de profetieën van Bileam, die het volk Israël tot hoererij met de Moabietische vrouwen en tot afgoderij verleidde, en die toch, daaraan voorafgaand, zegenrijke profetieën van God ontvangen en uitgesproken had over Israël (Num.22-25).

Het gevolg van Kajafas’ profetie

Het gevolg van Kajafas’ profetie op korte termijn is stuitend: ‘Vanaf die dag af dan beraadslaagden zij om Hem te doden’. Gods plannen hielden inderdaad het plaatsvervangend, verzoenend sterven van de Heer in, maar niet zoals Kajafas dat bedoelde. Beide zijden, de kant van de menselijke verantwoordelijkheid en de kant van Gods volmaakte plan, benoemde Petrus op de pinksterdag in Jeruzalem. Hij zei dat Jezus de Nazoreeër ‘door de bepaalde raad en voorkennis van God’ overgegeven was, maar daaraan voegde hij toe dat de mensen tot wie hij sprak Hem ‘door de hand van wettelozen aan het kruis gehecht en gedood’ hadden (Hand.2:23), en dus schuldig stonden. Dat herinnert aan wat Jozef, in zekere zin ook profetisch, tegen zijn broers gezegd heeft toen ze bang waren alsnog gestraft te worden voor het feit dat ze hem, Jozef, schitterend type van de Heer Jezus, verworpen hadden: ‘Gij hebt wel kwaad tegen mij gedacht, maar God heeft dat ten goede gedacht, ten einde te doen zoals heden het geval is: een groot volk in het leven te behouden’ (Gen.50:20).

Literatuur

F.F. Bruce, *The Gospel of John. Introduction, Exposition, Notes*, Grand Rapids, Michigan 1983, 249-251

G.H. Kramer, *De begintijd van het christendom*.

Bijbelstudies bij het boek Handelingen, deel 1: hoofdstuk 1-12, Vaassen 2000, 95-96